

„Davon haben wir nichts gewusst!“

Samenvatting van meerdere Duitse wetenschappelijke onderzoeken over dit nog steeds gevoelige onderwerp

“Daar wisten wij niets van” heette het na het einde van de Tweede Wereldoorlog in het land van de daders van de moord op de joden: Duitsland.

Tot op heden hebben slechts enkele Duitsers toegegeven dat ze op de hoogte waren van de misdaden door [de nazi's](#) ten tijde van de oorlog. Het vermoeden dat het hier gaat om een poging het eigen gedrag te rechtvaardigen, was vanaf het begin duidelijk.

Per slot van rekening vond de vervolging van de joden tot aan hun transport naar de [vernietigings-] kampen plaats onder de ogen van iedereen. Ook is het moeilijk voorstelbaar dat de moord op miljoenen mensen op den duur geheim kon blijven.

Wetenschappelijk bewijs

Het is echter geenszins gemakkelijk om het wetenschappelijke bewijs te tonen dat de Duitsers in wezen wisten of konden weten over de genocide.

Naast verdedigingsmechanismen, die vandaag de dag nog steeds worden gebruikt, wordt een wetenschappelijk onderzoek naar deze complexe materie bemoeilijkt door het feit dat een groot deel van de ‘explosieve bestanden’ over de definitieve oplossing van ‘[der Judenfrage](#)’ tegen het einde van de oorlog door de nazi's bewust is vernietigd.

Ondanks het historisch belang van de moord op de Europese joden, is er ook daardoor nog weinig wetenschappelijk onderzoek geweest naar de effecten van de [Holocaust](#) op de Duitse bevolking.

Wat wist men

Wat wisten de Duitsers over de Holocaust? Er zijn al drie variabelen in deze vraag die moeilijk te bepalen zijn. Wie zijn de Duitsers? Om welke kennis gaat het? Wat is de Holocaust?

Het definiëren van de Holocaust lijkt de eenvoudigste taak: de massamoord door de nazi's op Europese joden. Maar deze moord vond echter plaats op verschillende plaatsen, op verschillende tijdstippen, door verschillende mensen met verschillende moord-praktijken.

Als Duitse soldaten in het Oosten getuige waren van het executeren van joden of er zelfs maar bij betrokken waren, wisten ze ongetwijfeld van de monsterlijke oorlogsmisdaden. Maar was dat kennis over de Holocaust?

En tot slot: Wie zijn de Duitsers? Al diegenen die op het grondgebied van het Duitse Rijk woonden? Of degenen die de Duitse nationaliteit hadden? Of al diegenen die zichzelf als 'Duitsers' zagen?

Zelfs als men vaag naar de Duitse bevolking verwijst, blijft de methodologische vraag hoe betrouwbare uitspraken kunnen worden verkregen, althans voor delen van de bevolking.

Bronnen

Dit probleem treft vooral de bronnen. Naast openbare bronnen zoals kranten, tijdschriften of radio-uitzendingen en privé-documenten, zoals dagboeken of brieven, zijn er vooral de stemmings- en situatierapporten van burgemeesters, districtsbestuurders en de politie.

Zoals van de Sicherheitsdienst (SD) van de [SS](#), maar ook van de oppositie in ballingschap in Praag, de bekende 'Duitsland Rapporten' van de [Sopade](#).

Geheime vergaderingen

Vooral de geheime notulen van de bijna dagelijkse vergaderingen op het [Reichspropagandaministerium](#), die in Moskou worden bewaard en tot nu toe alleen in Moskou zijn gepubliceerd, blijken extreem inzichtelijk.

Ze onthullen in beklemmende details hoe de nazileiding op verschillende momenten tijdens de oorlog, voor propagandadoeleinden, de publieke opinie over de jodenvervolgung probeerde te sturen. Daarin werden ook de dilemma's van de NS-public relations tijdens de genocide onthuld.

Zo geeft [dr. Joseph Goebbels](#), Rijksminister van Volksvoorlichting en Propaganda, op 17 december 1942, tijdens een geheime bijeenkomst, met het oog op groeiende geruchten onder de bevolking als reactie op de verklaring van de Geallieerden over de moord op Europese joden: "Er bestaat geen twijfel meer over, dat 'der Judenfrage' nu op zeer grote schaal in de wereld zal worden voltrokken".

Westerse media

De deportatie van de Duitse joden vond veel weerklank in de westerse media en Britse dagbladen berichtten al in de herfst van 1941 over de massale schietpartijen in de bezette Sovjet-Unie. Medio 1942 namen de

berichten in de Amerikaanse en Britse kranten en radiostations over de miljoenen moorden door de nazi's toe.

Maar nogmaals, het moet in de eerste plaats duidelijk worden hoeveel Duitsers naar deze uitzendingen hebben geluisterd, ondanks het verbod op het luisteren naar Geallieerde radiostations, en ten tweede hoeveel ze de berichten geloofden en het niet afdeden als vijandelijke gruwelpropaganda.

“We kunnen op deze Geallieerde verklaringen nu niet reageren. Als de joden zeggen dat we 2,5 miljoen joden in Polen hebben gefusilleerd of naar het Oosten hebben gedeporteerd, kunnen we natuurlijk niet reageren met dat het er maar 2,3 miljoen zijn geweest... We zijn dus niet in de positie ons te mengen in deze discussie, althans niet ten overstaan van de wereld”, aldus Joseph Goebbels.

Bevolking deelgenoot

Het beleid van de nazileiding was erop gericht de Duitse bevolking deelgenoot en medeplichtig te maken aan de Holocaust door middel van gerichte verwijzingen naar de oplossing van 'der Judenfrage'

Hiervoor had de nazileiding relatief realistische informatie nodig over de stemming en houding van de bevolking, om te weten wat er tijdens deze nazidictatuur van de 'Volksgemeinschaft' kon worden verwacht. Zonder dergelijke informatie zou Goebbels nauwelijks in staat zijn geweest om de NS-propagandamachine met fatale vaardigheid te besturen.

Het feit dat de geheime rapporten vaak in staat waren om de tendens van de verandering in de stemming van de bevolking nauwkeurig vast te leggen, geeft ook aan hoe hoog de bronwaarde was. Het is veelbetekenend dat het rapporteren over de 'volksstemming' werd gestopt toen deze steeds negatiever werden en ondraaglijk voor de nazileiding....

De uitvoering van de strikte richtlijnen, waar de media zich aan moest houden, werd door het ministerie van propaganda van Jozef Goebbels streng gecontroleerd.

Velen waren op de hoogte

Door onderzoek staat nu vast dat, net als de aan de moorden deelnemende [SS Einsatzkommando's](#), ook de politie, ambtenaren van de bezettingskantoren en veel van de aldaar dienende Wehrmachtsoldaten op de hoogte waren van de executies op de Russische joden.

Dit werd bevestigd door familieleden die de gruwelijke verhalen moesten aanhoren die tijdens het verlof van hun dienstdoende zonen en echtgenoten aan hen werden verteld.

Als men daarnaast een groot aantal publieke verklaringen van nazi-leiders citeert én de lokale of regionale dagbladen leest, waarin de joden met de dood werden bedreigd, komt men tot de conclusie, dat de Duitse bevolking in alle regio's, rond begin 1943, op de hoogte moet zijn geweest van het doden van de joden in de door de nazi's bezette landen.

Karl Dürkefälden

Dit wordt bevestigd door de dagboeken van een willekeurige Duitse burger, de technicus Karl Dürkefälden uit Celle, die uit alle openbare bronnen die hem ter beschikking stonden [zoals BBC-uitzendingen] al begin 1942 een realistisch beeld gaf van de oorlog en Holocaust.

De gepubliceerde aantekeningen vanuit de jaren 1932 tot 1935 zijn op losse bladen geschreven en hebben aanvankelijk een dagboekachtig karakter. Beknopte verslagen van de [Reichskristallnacht](#) in 1938 en de gevolgen daarvan zijn te vinden in boekjesachtige gevouwen dubbele vellen, die werden aangevuld met een uitgebreide collectie krantenknipsels.

De verslagen van 1941 tot 9 maart 1943 over de oorlog en de moord op de joden zijn voorzien van tussenkopjes. Voor deze samenvattingen waren blijkbaar aantekeningen en documenten beschikbaar, maar deze zijn vrijwel zonder uitzondering verloren gegaan.

De gegevens lagen in een slaapkamerkast en hadden gemakkelijk kunnen worden gevonden tijdens een huiszoeking [...]. Naast zijn eigen observaties waren Dürkefäldens informatiebronnen familieleden, vrienden, burens en kennissen die op zijn geheimhouding vertrouwden en zich verrassend openlijk uitten.

Het stellen van vragen aan toevallige kennissen die vakantie hadden doorgebracht in het Oosten maar ook gericht onderzoek, hadden zijn blikveld verruimd. Ook aan de regionale pers had hij veel gehad, want hij las tussen de regels door.

Dürkefälden bleef in het geheim luisteren naar de [Duitse dienst van de BBC](#), zelfs toen het strafbaar werd als [een omroep-misdrijf](#).

Toen Dürkefälden, in de herfst van 1942 op de Londense radio, hoorde over de evacuatie van de joden uit het [getto van Warschau](#) naar de [vernietigings-]kampen, vond hij dat geloofwaardig.

Want hij bracht dit nieuws in verband met een toespraak van Hitler in februari 1942, waarin hij, volgens de krantenkop, had aangekondigd: ‘De Jood zal worden uitgeroeid.’

Van zijn zwager, die op vakantie was geweest in Rusland, hoorde hij dat de Russische krijgsgevangenen massaal verhongerden en dat de [EinsatzGruppen](#) in het Oosten massaal de joden executeerden.

[Link](#)

Iedereen die iets wilde weten tijdens de Tweede Wereldoorlog, kon met enige moeite de nodige informatie krijgen. Maar de optie van het vergaren van kennis betekent niet dat de mogelijkheid om dat te doen is benut.

De NS-leiding in Berlijn had moeite met de ongewenste buitenlandse berichtgeving over hun antisemitische beleid en hoopte dat de oorlog eindelijk de internationale aandacht zou afleiden.

Maar misdaden van dergelijke omvang konden volgens onderzoekers niet langer verborgen blijven in het internationale medialandschap van die tijd.

De Duitse leiding liet zich hierdoor echter niet afschrikken in haar uitroeiingspolitiek, maar probeerde hierop te reageren met tegenpropaganda, niet in de laatste plaats met de [Katyn](#)-campagne.

Recent onderzoek wijst uit dat de gebeurtenissen nu moeten worden geïnterpreteerd als een opeenvolging van bloedbaden en moorden die zich over meerdere jaren uitstrekten, in tegenstelling tot de oudere interpretatie dat de Holocaust moet worden beschouwd als een hermetisch gesloten en afgedekte moordcampagne.

=====

